ਭਗਤ ਕਬੀਰ - ਸਬਦ ੧੯

ਜਿਉ ਜਲ ਛੋਡਿ ਬਾਹਰਿ ਭਇਓ ਮੀਨਾ ॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ, ਭਗਤ ਕਬੀਰ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੩੨੬

ਜਿਉ ਜਲ ਛੋਡਿ ਬਾਹਰਿ ਭਇਓ ਮੀਨਾ ॥
ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹਉ ਤਪ ਕਾ ਹੀਨਾ ॥੧॥
ਅਬ ਕਹੁ ਰਾਮ ਕਵਨ ਗਤਿ ਮੋਰੀ ॥
ਤਜੀ ਲੇ ਬਨਾਰਸ ਮਤਿ ਭਈ ਥੋਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸਗਲ ਜਨਮੁ ਸਿਵ ਪੁਰੀ ਗਵਾਇਆ ॥
ਮਰਤੀ ਬਾਰ ਮਗਹਰਿ ਉਠਿ ਆਇਆ ॥੨॥
ਬਹੁਤੁ ਬਰਸ ਤਪੁ ਕੀਆ ਕਾਸੀ ॥
ਮਰਨੁ ਭਇਆ ਮਗਹਰ ਕੀ ਬਾਸੀ ॥੩॥
ਕਾਸੀ ਮਗਹਰ ਸਮ ਬੀਚਾਰੀ ॥
ਓਛੀ ਭਗਤਿ ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰੀ ॥੪॥
ਕਹੁ ਗੁਰ ਗਜ ਸਿਵ ਸਭੁ ਕੋ ਜਾਨੈ ॥
ਮੁਆ ਕਬੀਰੁ ਰਮਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੈ ॥੫॥੧੫॥

ਸਾਰ: ਸਮਾਜਿਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਬਣੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਜੁੜਾਵ, ਸਾਨੂੰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਦੇ ਡਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਇਹਨਾਂ ਲਗਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਭਾਲਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਬਦਲਾਵ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਅਕਸਰ ਆਰਾਮ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਰ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਨਿਰੰਤਰ ਬਦਲਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਵਰਤਮਾਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਦਾਮਨਗੀਰੀ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਲਗਾਵ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੱਚੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਰੱਖੇ ਲਗਾਵ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਭਰਪੂਰਤਾ, ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉ ਜਲ ਛੋਡਿ ਬਾਹਰਿ ਭਇਓ ਮੀਨਾ ॥

ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਈ ਮੱਛੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅੰਤਰੀਵੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਤੋਂ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹਉ ਤਪ ਕਾ ਹੀਨਾ ॥੧॥

ਮੇਰੀ ਪੂਰਬਲੀ ਮਨੋਬਿਰਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਇਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪੜਾਅ ਬਿਨਾਂ ਅਹਿਸਾਸ ਦੇ ਬੀਤ ਗਿਆ ਹੈ। (੧)

ਅਬ ਕਹੁ ਰਾਮ ਕਵਨ ਗਤਿ ਮੋਰੀ ॥

ਹੇ ਮੇਰੀ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਚੇਤਨਾ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਮੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੁਵੇਗਾ? ਇਹ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਇੱਕ ਪਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਤਜੀ ਲੇ ਬਨਾਰਸ ਮਤਿ ਭਈ ਥੋਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਬਨਾਰਸ (ਕਾਸ਼ੀ) ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੇਰੀ ਸੂਝ ਘੱਟਦੀ ਭਾਸਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਉਪਰਲੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਥੋਥੇਪਣ ਵਿਚਲੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। (੧)(ਠਹਿਰਾਉ)

ਸਗਲ ਜਨਮੁ ਸਿਵ ਪੁਰੀ ਗਵਾਇਆ ॥

ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਹੋਈ, ਪਰ ਇਹ ਵਿਅਰਥ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਅੰਤਰੀਵੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੇ ਰਸਮੀ ਕਰਮਕਾਂਡਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਦਿੱਖ ਭਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਮਰਤੀ ਬਾਰ ਮਗਹਰਿ ਉਠਿ ਆਇਆ ॥੨॥

ਅਤੇ ਹੁਣ, ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਮੌਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਮਗਹਰ ਵਿਚ ਆ ਵਸਿਆ ਹਾਂ। ਇਹ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਡਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। (੨)

ਬਹੁਤੁ ਬਰਸ ਤਪੁ ਕੀਆ ਕਾਸੀ ॥

ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ੀ ਦੀ ਪਾਵਨ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਤਪ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ; ਇਹ ਕਥਨ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮਰਨੁ ਭਇਆ ਮਗਹਰ ਕੀ ਬਾਸੀ ॥੩॥

ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨੇੜੇ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਮਗਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆ ਵਸਿਆ, ਉਹ ਸਥਾਨ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸ਼ੁਭ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰੀਰਕ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਾਡੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਜਾਗਰਣ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (੩)

ਕਾਸੀ ਮਗਹਰ ਸਮ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਮੈਂ ਚਿੰਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮਗਹਰ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੂਝ ਨੇ ਦਵੈਤ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਓਛੀ ਭਗਤਿ ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰੀ ॥੪॥

ਸਤਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਹਰੀ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਰਸਮਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ? (੪)

ਕਹੁ ਗੁਰ ਗਜ ਸਿਵ ਸਭੁ ਕੋ ਜਾਨੈ ॥

ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਗਰੂਕ ਰਹਿਬਰ, ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਅਤੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਕੌਣ ਹਨ। ਇਹ ਕਥਨ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀ ਧਾਰਨਾ ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਬਾਹਰੀ ਰੂਪਾਂ, ਦਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪਛਾਣ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੁਆ ਕਬੀਰੁ ਰਮਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੈ ॥੫॥੧੫॥

ਕਬੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਏਕਤਾ ਦੇ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਗੁਆ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਵਿਚ ਜਿਸ ਏਕਤਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਉਸ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਉਮੈ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। (੫)(੧੫)

ਤੱਤ: ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਨੇ ਦਲੇਰਾਨਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਰਨ ਨਾਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਗਹਰ ਵਿਚ ਮੌਤ ਰੂਹਾਨੀ ਪਤਨ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਮਗਹਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਥਾਨ ਵਜੋਂ ਚੁਣ ਰੱਦ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਲੇਰਾਨਾ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੂਜਾਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਅੰਤਮ ਪਲ 'ਤੇ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਰਾਹੀਂ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਥੋਥੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਡਰ ਵਿਚ ਬਿਤਾਏ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਗਰਣ ਦੀ ਇਕ ਸੱਦ ਵਜੋਂ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਜਗਤ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਭਰਮ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰ, ਪੂਰੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਤਿ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਕਦਮੀ

Oneness In Diversity Research Foundation
ਵੈੱਬਸਾਈਟ: **OnenessInDiversity.com**

ਈਮੇਲ: **onenessindiversityfoundation@gmail.com**